

POLOŽAJ ŽENA U SAVREMENOJ BOSANSKOHERCEGOVAČKOJ PORODICI: IZMEĐU LIČNIH AMBICIJA I DRUŠTVENIH OČEKIVANJA

ADNA ŠEĆIĆ ¹

MA socijalnog rada, Bosna i Hercegovina

ANIDA DUDIĆ-SIJAMIJA ²

Odsjek za socijalni rad Fakultet političkih nauka Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina

Sažetak: Ovaj rad istražuje položaj žena u savremenoj bosanskohercegovačkoj porodici, fokusirajući se na utjecaj tradicionalnih i modernih vrijednosti, društvenih očekivanja i ličnih ambicija. Cilj istraživanja bio je ispitati u kojoj mjeri vrijednosni obrasci utječu na način na koji žene percipiraju svoju porodičnu ulogu i vlastite razvojne aspiracije. Istraživanje je provedeno metodom anketiranja na uzorku 97 žena različite dobi i socioekonomskog statusa u Bosni i Hercegovini.

Korelacijskom analizom utvrđene su statistički značajne veze između tradicionalnih vrijednosti i osjećaja unutrašnje napetosti, te izraženosti identitetskih dilema. S druge strane, moderne vrijednosti nisu pokazale značajnu povezanost sa promjenama u očekivanjima i ambicijama žena. Nalazi ukazuju na postojanje vrijednosnog dualizma u kojem žene često balansiraju između naslijeđenih normi i savremenih uloga.

Rad zaključuje da se transformacija položaja žene u porodici odvija sporo, te da zahtijeva kako institucionalne, tako i društvene promjene koje bi omogućile usklađivanje porodičnih i profesionalnih uloga.

Ključne riječi: *položaj žena, rodne uloge, porodica, tradicija, modernost, Bosna i Hercegovina.*

¹ Kontakt e-mail: adna.secic911@gmail.com

² Kontakt e-mail: anida.dudic@fpn.unsa.ba

Abstract: This paper explores the position of women in contemporary Bosnian-Herzegovinian families, focusing on the influence of traditional and modern values, societal expectations, and personal ambitions. The aim of the research was to examine the extent to which value systems affect how women perceive their family roles and personal developmental aspirations. The study was conducted using a survey method on a sample of 97 women of varying ages and socioeconomic backgrounds in Bosnia and Herzegovina.

Correlation analysis revealed statistically significant associations between traditional values and feelings of internal tension, as well as the expression of identity-related dilemmas. In contrast, modern values did not show a significant connection with changes in women's expectations and ambitions. The findings point to the existence of value dualism, where women often navigate between inherited norms and contemporary roles.

The paper concludes that the transformation of women's position within the family is progressing slowly and requires both institutional and societal changes to better support the reconciliation of family and professional roles.

Keywords: *position of women, family, gender roles, tradition, modernity, Bosnia and Herzegovina.*

Uvod

Uloga žena u bosanskohercegovačkom društvu oblikovana je kompleksnim spletom historijskih, političkih, kulturnih i socijalnih faktora koji su kroz različite društvene epohe proizvodili specifične obrasce rodne dinamike. S obzirom na složen i višeslojan kontekst Bosne i Hercegovine, obilježen historijskim naslijeđem Osmanskog i Austro-Ugarskog carstva, socijalističkim razvojem u okviru bivše Jugoslavije, ratom 1990-ih, te postratnim procesima tranzicije i integracije u globalne tokove, transformacije rodni uloga odvijale su se pod snažnim i često suprotstavljenim utjecajima (Helms, 2013; Brunnbauer, 2002). Tradicionalna društvena konstrukcija roda utemeljena je na patrijarhalnim vrijednostima koje su privilegirale muškarce u javnoj i političkoj sferi, dok su žene bile uglavnom pozicionirane u privatni prostor (Dudić-Sijamija i Bakić, 2025). Njihov pristup obrazovanju, tržištu rada i javnom djelovanju bio je sistemski ograničen i često uvjetovan religijskim normama, kulturnim obrascima i očekivanjima zajednice (Dudić-Sijamija, 2022; Gavrić i Ždralović, 2019). Međutim, posljednje tri decenije donose vidljive promjene. Postkonfliktna obnova društva, procesi demokratizacije, institucionalne reforme, te sve snažnije djelovanje organizacija civilnog društva i međunarodnih aktera, doprinijeli su redefiniranju rodni uloga i otvaranju prostora za aktivnije sudjelovanje žena u različitim društvenim sferama. Porast stepena obrazovanja među ženama, sve vidljivija prisutnost na tržištu rada, veća politička participacija, kao i angažman u borbi za rodnu ravnopravnost, ukazuju na postepenu, ali značajnu društvenu transformaciju (Spahić-Šiljak i sarad., 2022; Aganović i sarad., 2015).

Uprkos formalnim iskoracima, brojne društvene, ekonomske i kulturološke prepreke i dalje usporavaju stvarnu ravnopravnost žena u Bosni i Hercegovini. U velikom broju lokalnih sredina (još uvijek) dominiraju tradicionalni rodni obrasci, zasnovani na ukorijenjenim očekivanjima o ulozi žene u porodici i zajednici (Bjelić i Savić, 2022). Promjene koje donose globalizacija i modernizacija često nailaze na otpor upravo zbog nesklada s postojećim kulturnim normama, čime se stvara trajna tenzija između tradicionalnih vrijednosti i savremenih težnji ka rodnoj jednakosti (UNDP BiH, 2024a).

Ova tenzija ne ogleda se samo na normativnom i političkom nivou, već ima konkretne implikacije na svakodnevni život žena – njihove profesionalne ambicije, porodične odgovornosti, identitetske borbe i strategije preživljavanja u društvu koje je istovremeno pod utjecajem modernih rodних politika i tradicionalnih patrijarhalnih struktura (UNICEF BiH, 2023; UNDP BiH, 2024b).

Shodno navedenom, ovaj rad analizira ključne dimenzije transformacije rod-nih uloga u savremenoj bosanskohercegovačkoj porodici, s ciljem dubljeg razumijevanja načina na koji se globalni procesi modernizacije i demokratizacije „sudaraju“ s lokalnim tradicijama. Fokus istraživanja usmjeren je na tri međusobno povezana segmenta: prvi se odnosi na utjecaj promjena društvenih normi na porodične strukture. U tom okviru, oslanjajući se na teorije koje problematiziraju intersekciju tradicije i savremenosti u konstrukciji rod-nih identiteta (Ridgeway, 2011), razmatra se kako žene „pregovaraju“ svoj položaj u uvjetima društvenih transformacija. Drugi segment istraživanja fokusira se na ulogu socio-kulturnih faktora u oblikovanju stavova prema savremenim rod-nim ulogama. Treći segment bavi se povezanošću obrazovanja i profesionalnih postignuća žena s njihovim položajem u porodici i društvu.

Transformacija rod-nih uloga i položaj žena u bosanskohercegovačkom društvu

U bosanskohercegovačkom društvu, porodica predstavlja ključnu jedinicu socijalizacije, u kojoj se prenose kulturne, religijske i društvene norme koje oblikuju rodne uloge i porodične dinamike (Dudić, 2022; Dudić-Sijamija, 2020). Tradicionalno, porodica je bila shvaćena kao osnovni prostor stabilnosti i očuvanja kolektivnog identiteta, ali je istovremeno bila i glavni okvir za reprodukciju patrijarhalnih normi (Dudić-Sijamija i Bakić, 2025). U ovim okvirima, žene su bile odgovorne za domaćinstvo i odgoj djece, dok su muškarci imali dominantne uloge ekonomskih i društvenih autoriteta (Spahić-Šiljak, 2007). Međutim, procesi modernizacije, globalizacije, urbanizacije i obrazovne mobilnosti značajno su utjecali na destabilizaciju ovih tradicionalnih obrazaca.

U posljednjim decenijama, Bosna i Hercegovina svjedoči dinamičnim promjenama u porodičnoj strukturi (Osmić i sarad., 2024; Turčilo i sarad., 2019), ali i u shvatanju rodni uloga – sve veći broj žena ima pristup visokom obrazovanju, aktivno sudjeluje na tržištu rada i ima utjecaj u donošenju odluka na svim nivoima društva (Mihaljević i Ljubičić, 2023; Spahić-Šiljak i sarad., 2022; Gavrić i Ždralović, 2019; Bošnjak i sarad., 2016; Frašto i Hidić, 2016; Spahić-Šiljak, 2007), čime se postavljaju temelji za transformaciju tradicionalnih rodni normi i uspostavljanje ravnoteže između profesionalnog i porodičnog života.

Ove promjene u značajnoj mjeri podupiru zakonodavne i institucionalne reforme koje promoviraju rodnu ravnopravnost i socijalnu inkluziju. Među ključnim reformskim dokumentima i mehanizmima ističu se Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH (2003), koji predstavlja temelj za institucionalno djelovanje u oblasti rodne ravnopravnosti, zatim Zakon o zabrani diskriminacije (2009), koji obuhvata i diskriminaciju po osnovu spola i roda. Posebno važnu ulogu ima Agencija za ravnopravnost spolova BiH, osnovana 2004. godine, kao i Gender centri Federacije BiH i Republike Srpske, koji implementiraju strategije i programe na entitetskom nivou. Doprinos jačanju institucionalnih kapaciteta ogleda se i kroz Strategiju za ravnopravnost spolova BiH (2021–2025), koja usmjerava aktivnosti ka eliminaciji rodni stereotipa i povećanju učešća žena u javnom i političkom životu, kao i kroz Akcione planove za implementaciju Rezolucije 1325 „Žene, mir i sigurnost“ (prvi usvojen za period 2010-2013, drugi za period 2014-2017, treći za period 2018-2022, a u proceduri usvajanja je četvrti za period 2025-2030. godine), koji adresiraju ulogu žena u sigurnosnom sektoru i postkonfliktnim procesima. Osim toga, zakonodavne promjene u oblasti rada i socijalne zaštite (npr. izmjene Zakona o radu i Zakona o radu u institucijama BiH), kao i reforme obrazovnog sistema (npr. uvođenje građanskog obrazovanja i sadržaja o ljudskim pravima i rodnoj ravnopravnosti), dodatno doprinose osnaživanju žena i razgradnji tradicionalnih rodni normi. Osim institucionalnih reformi, nevladine organizacije (poput Žene u crnom, Fondacija CURE i Women for Women International i dr.) imaju važnu ulogu u procesu rodne ravnopravnosti.

Kroz zagovaranje, edukaciju i podršku žrtvama nasilja, ove organizacije ukazuju na specifične potrebe žena i sudjelovale su u kreiranju politika rodne ravnopravnosti, omogućujući veću političku, ekonomsku i društvenu participaciju žena u društvu.

Uprkos zakonskim izmjenama i angažmanu civilnog društva, i dalje postoje značajne prepreke koje usporavaju napredak u oblasti rodne ravnopravnosti, posebno kada je riječ o ekonomskoj dimenziji. Prema podacima Agencije za rad i zapošljavanje, žene i dalje čine većinu nezaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini. Na evidencijama zavoda i službi zapošljavanja u 2024. godini bilo je prijavljeno ukupno 320.696 nezaposlenih osoba, od čega su 59,28% žene (Agencija za rad i zapošljavanje, 2025). Ova rodna neravnoteža dodatno se ogleda u strukturi nezaposlenih žena, među kojima je najveći udio žena sa srednjom stručnom spremom (31,7%), dok slijede nekvalificirane radnice (29,7%) i kvalificirane radnice (25,9%) (Agencija za rad i zapošljavanje, 2025).

Slični trendovi vidljivi su i kada se posmatra starosna struktura nezaposlenih žena. Prema posljednjim podacima Agencije za statistiku BiH iz avgusta 2025. godine, najveći broj nezaposlenih žena pripada starosnoj grupi od 50 do 59 godina (46.242), zatim slijedi grupa od 40 do 49 godina (42.455), dok najmanji broj nezaposlenih žena čine mlade u dobi od 15 do 24 godine, njih 17.230 (Agencija za statistiku BiH, 2025).

Žene su i dalje pretežno angažirane u nesigurnim, slabije plaćenim i privremenim poslovima, s ograničenim mogućnostima za profesionalni napredak. Dodatno, tradicionalne rodne uloge, neplaćeni rad u domaćinstvu, te otežan pristup stabilnom zapošljavanju marginaliziraju njihov položaj (UN Women, 2023; Agencija za ravnopravnost spolova BiH, 2021). Pitanje spola, bračnog statusa i broja djece elementi su nevidljive rodne diskriminacije koji se primjenjuju na tržištu rada iako nema dovoljno podataka (Pihaljak i Knežević, 2012). Kako ističu Dobrotić i Stropnik (2020), usklađivanje profesionalnih i porodičnih obaveza predstavlja jedno od ključnih pitanja rodne ravnopravnosti u postsocijalističkim društvima, budući da preopterećenost žena neplaćenim kućanskim i porodičnim radom (p)ostaje jedna od najvećih prepreka njihovoj punoj participaciji u javnoj i ekonomskoj sferi.

Iako zakon priznaje jednaka prava na vlasništvo, u praksi društvene norme često favoriziraju muškarce, čime ženama otežavaju pristup imovini i kapitalu. Prema izvještaju UN Women / FAO, žene u Federaciji BiH čine 38,4 % vlasnika ili suvlasnika nekretnina, dok je u Republici Srpskoj njihov udio 29,6 % (UN Women / FAO, 2021). U ruralnim područjima RS taj udio iznosi svega ~30 %, dok u urbanim sredinama dostiže ~36,5 % (UN Women / FAO, 2021). Dalje, samo 12 % žena u ruralnim područjima su isključive vlasnice stambenih objekata, nasuprot ~19 % u urbanim sredinama (UN Women, 2024). Ovi podaci upućuju da čak i kada su žene formalno suvlasnice, često nema pune kontrole ili ravnopravnog udjela u imovini. Tradicionalne društvene norme, koje favoriziraju muške nasljednike, dodatno reduciraju mogućnost žena da ostvaruju efikasan pristup imovini i kapitalu (Global Centre for Pluralism, 2024). Posljedice ove rodne nejednakosti očituju se ne samo u ekonomskom statusu žena, već i u njihovoj društvenoj i porodičnoj autonomiji, čime se reproducira strukturalna neravnopravnost unutar društva.

Obrazovanje je ključni alat za osnaživanje žena u Bosni i Hercegovini. Naime, prema podacima Agencije za statistiku BiH, u 2024. godini studije je završilo 9.953 studenata, od čega su 64% žene. Iako žene čine većinu među diplomiranim studentima, njihova zastupljenost na rukovodećim pozicijama u visokoškolskim ustanovama i dalje je manja u odnosu na muškarce, što je pokazatelj rodne segregacije u visokom obrazovanju, gdje gotovo polovina žena studira u poljima obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite, te humanističkih nauka, za razliku od 1/4 muškaraca uključenih u visokoškolsko obrazovanje. Situacija je slična i u zemljama Evropske unije, gdje u prosjeku 43% žena i 21% muškaraca studira u navedenim poljima (Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2023). Ova neravnoteža ukazuje na postojanje „staklenog plafona“ u akademskom okruženju, gdje žene, uprkos visokom obrazovnom postignuću, teže napreduju ka najvišim akademskim i rukovodećim pozicijama (Bošnjak, 2016; Spahić-Šiljak, 2022).

Iz navedenih podataka možemo reći da se transformacija društvene uloge žene u Bosni i Hercegovini reflektira kroz višedimenzionalne procese – od zakonodavnih reformi i obrazovne mobilnosti, preko ratnih iskustava, do djelovanja civilnog društva. Iako je postignut značajan napredak u razgradnji patrijarhalnih struktura, ostvarenje potpune rodne ravnopravnosti zahtijeva kontinuirane i koordinirane napore na nivou zakona, politike, kulture, te odgoja i obrazovanja, uključujući ranu edukaciju koja ruši rodne stereotipe od najranije dobi.

Metodološki okvir rada

Ovaj rad se bavi iskustvima, ulogama i statusom žena u bosanskohercegovačkim porodicama, s posebnim naglaskom na dinamične interakcije između savremenih društvenih promjena i tradicionalnih kulturnih normi. Cilj istraživanja je analizirati položaj žena u savremenom bosanskohercegovačkom društvu kroz prizmu porodičnih odnosa i utvrditi načine na koje se napredak društva prepliće s tradicionalnim vjerovanjima, utječući na formiranje i promjenu rodni uloga.

Ključna istraživačka pitanja glasila su: Kako se tradicionalne i savremene vrijednosti „sukobljavaju“ u kontekstu porodice i braka u Bosni i Hercegovini? Koji su izazovi s kojima se žene suočavaju prilikom prilagođavanja novim porodičnim i profesionalnim ulogama? Kako obrazovanje i profesionalni razvoj doprinose položaju žena u porodici i društvu? Na koji način moderne vrijednosti utječu na percepciju i prihvatanje različitih ženskih uloga?

Istraživanje se temelji na kvantitativnom tipu istraživanja pomoću metode anketiranja, pri čemu je korišten posebno osmišljeni anketni upitnik. Anketa je provedena kombinirano, u dvije forme: uživo i online, kako bi se obuhvatio širi uzorak ispitanica. Ispunjenje ankete uživo odvijalo se u prethodno dogovorenim terminima, dok su online upitnici distribuirani putem elektronske pošte i relevantnih digitalnih kanala. Prosječno vrijeme potrebno za popunjavanje ankete iznosilo je 15 minuta, čime se osigurala dovoljno detaljna obrada pitanja, ali bez preopterećenja ispitanica.

Uzorak istraživanja čini N = 97 žena iz Bosne i Hercegovine, starosne dobi od 18 do više od 65 godina. Uzorak je formiran metodom namjernog (ciljanog) uzorkovanja kakobiseobuhvatileženerazličitogobrazovnog,socioekonomskog i geografskog porijekla. Prije provođenja ankete, ispitanicama je detaljno objašnjen cilj istraživanja, a također su informirane o načinu prikupljanja podataka, osiguranju anonimnosti i povjerljivosti informacija, što je u skladu s etičkim principima istraživačkog rada. Ispitanicama je također pružena mogućnost da dobiju povratne informacije o rezultatima istraživanja, kako bi se omogućila transparentnost i participativnost u istraživačkom procesu. Osim primarne metode anketiranja, korištene su i druge istraživačke metode koje doprinose širem razumijevanju teme. Provedena je analiza relevantne literature kako bi se definirao teorijski okvir i oblikovala istraživačka pitanja, kao i kratka analiza sadržaja odabranih politika i dokumenata o rodnoj ravnopravnosti u BiH, radi sagledavanja institucionalnog konteksta. Dodatno, primijenjena je komparativna metoda, kojom su upoređeni nalazi ovog istraživanja s ranijim studijama o položaju žena u regiji.

Prikupljeni podaci analizirani su uz pomoć SPSS statističkog softvera, primenom deskriptivne statistike i frekvencijske analize, kako bi se identificirali dominantni trendovi, stavovi i obrasci ponašanja u vezi sa savremenim i tradicionalnim rodnim ulogama.

Rezultati istraživanja

Analiza porodičnog statusa pokazuje raznolikost u životnim aranžmanima. Oko desetine ispitanica živi samostalno, dok isti postotak živi s partnerom. Značajan udio ispitanica (oko petine) dijeli domaćinstvo s roditeljima, a jednako toliko ih živi i s roditeljima te braćom ili sestrama. 14,4% živi s roditeljima i/ili starijim članovima porodice. Manji broj ispitanica, 11,3%, dijeli domaćinstvo s prijateljima. Analizom mjesta stanovanja utvrđeno je da 51,5% ispitanica živi u gradu, dok 48,4% živi na selu. U gradu, 44,7% ispitanica živi u samačkim domaćinstvima, dok je udio žena koje žive s partnerom 6,4%. Također, 17% živi s partnerom i djecom, dok 12,8% živi s roditeljima. Oko 21,3% živi s roditeljima i braćom / sestrama, a 21,3% živi s roditeljima i/ili starijim članovima porodice.

U ruralnim područjima, samo 8% ispitanica živi u samačkim domaćinstvima, a 14% s partnerom. Također, 12% živi s partnerom i djecom, dok 24% živi s roditeljima. Oko 42% njih je trenutno u vezi, dok značajan udio (30,9%) živi sam. Dodatnih 12,3% živi u vanbračnoj zajednici, dok je samo 1% u braku. Udovice čine 13,4% uzorka.

Tabela 1: Sociodemografske karakteristike ispitanica

Kategorija	Potkategorija	%
Dob	18–25 godina	21,6%
	26–35 godina	24,7%
	36–49 godina	27,8%
	50–65 godina	14,4%
	Više od 65 godina	11,3%
Obrazovanje	Nije završeno osnovno obrazovanje	21,6%
	Završena srednja škola	15,5%
	Diplomski studij	21,6%
	Magistarski / master studij	10,3%
	Doktorski studij	15,5%
Mjesto stanovanja	Urbana sredina	51,5%
	Ruralna sredina	48,4%
Životni aranžman	Samostalno	10,0%
	S partnerom	10,0%
	S partnerom i djecom	17,0%
	S roditeljima	20,6%
	S roditeljima i braćom / sestrama	20,6%
	S roditeljima / starijim članovima porodice	14,4%
	S prijateljima	11,3%
Partnerski status	U vezi	42,2%
	Sama (ne u vezi)	30,9%
	Vanbračna zajednica	12,3%
	Brak	1,0%
	Udovica	13,4%

Utjecaj tradicionalnih rodni normi na položaj žena u savremenoj bosanskohercegovačkoj porodici

Rezultati korelacijske analize ukazuju na djelimičan, ali statistički značajan utjecaj tradicionalnih stavova o rodni ulogama na pojedine aspekte porodičnog života žena u bosanskohercegovačkoj porodici. Tradicionalni stavovi o ulozi žene pokazali su umjerenu pozitivnu korelaciju s percepcijom važnosti majčinske uloge u odgoju djece ($r = 0,359$; $p < 0,001$), te sa subjektivnim doživljajem kvaliteta partnerskog odnosa ($r = 0,366$; $p < 0,001$). U tom smislu, rezultati su djelimično u skladu s tezom o „emocionalnoj demokratizaciji“ partnerskih odnosa koju je razvio Giddens (1992), prema kojoj tradicionalne uloge ne moraju nužno isključivati pozitivnu emocionalnu vezu u paru – posebno ako su obje strane usklađene s tim ulogama. Međutim, odsustvo značajne korelacije između tradicionalnih stavova i percepcije odgovornosti za kućanske poslove ($r = 0,031$; $p = 0,764$) ukazuje na diskrepanciju između normativnih stavova i svakodnevne raspodjele rada. Ova razlika dodatno se može razumjeti kroz koncept „druge smjene“ koji razvija Hochschild (1989), prema kojem žene, bez obzira na promjene u radnim i roditeljskim ulogama, ostaju glavni nosioci neplaćenog kućanskog rada. U kontekstu naših nalaza, ni tradicionalne vrijednosti ni očekivanja ne usmjeravaju značajno percepcije o kućanskoj raspodjeli – što predstavlja znak promjene u normama ili pak otpora prema potpunoj internalizaciji tradicionalnih obaveza. Također, izostanak značajne korelacije između spremnosti na odricanje karijere i porodičnih uloga dodatno potvrđuje da se domen rada i profesionalnog razvoja odvaja od tradicionalne rodne naracije. Ovakvi nalazi korespondiraju s Connellinim (2009) konceptom „kontraprotivnosti roda“, koji opisuje kako se rodne norme mogu održavati u jednoj sferi (npr. emocijama i roditeljstvu), dok se istovremeno slabe u drugoj (npr. profesionalnim ambicijama). Prema Pašalić-Kreso (2012; 2017), stavovi o roditeljstvu i percepcija roditeljskih obaveza u bosanskohercegovačkom društvu snažno su povezani s društveno ukorijenjenim normama, ali i s ličnim iskustvom roditeljstva.

Žene koje su majke drugačije vrednuju emocionalni i praktični dio roditeljskih obaveza u odnosu na one koje još nisu u roditeljskoj ulozi, jer tradicionalne norme najjasnije djeluju kroz stvarno iskustvo roditeljstva. Ovi rezultati stoga ukazuju na neujednačenu transformaciju rodni uloga, gdje su emocionalna i roditeljska očekivanja i dalje duboko rodno kodirana (Gay et al., 2013), dok se norme koje se odnose na domaćinstvo i karijeru nalaze u procesu redefinicije.

Takva selektivna promjena potvrđuje hipotezu o parcijalnoj modernizaciji rodni uloga, koja je karakteristična za posttranzicijska društva u kojima formalne i vrijednosne promjene ne idu nužno paralelno.

Tabela 2: Utjecaj tradicionalnih uloga žena na njihov položaj u bosanskohercegovačkoj porodici

		Briga o domaćinstvu	Odgoj djece	Partnerski odnos
Tradicionalne uloge	Pearsonova korelacija	,031	,359**	,366**
	Značajnost-p (dvostrano)	,764	,000	,000
	N	97	97	97
Očekivanja društva	Pearsonova korelacija	-,074	-,072	-,001
	Značajnost-p (dvostrano)	,473	,480	,992
	N	97	97	97
Odricanje karijere	Pearsonova korelacija	-,011	-,095	-,058
	Značajnost-p (dvostrano)	,912	,355	,573
	N	97	97	97
**. Korelacija je značajna na nivou od 0,01 (dvostrano).				

Oko 41% ispitanica je izrazilo potrebu za rodnom ravnopravnošću na radnom mjestu, što ukazuje na to da ekonomska autonomija i pravičan tretman u sferi rada ostaju ključni preduvjeti osnaživanja žena. Značajan udio ispitanica (19,6%) ukazao je na potrebu za zakonskim reformama usmjerenim na prevenciju nasilja nad ženama, čime se potcrtava važnost institucionalne zaštite i pravne sigurnosti u jačanju porodične stabilnosti. Podrška samohranim majkama (14,4%) i društveno vrednovanje neplaćenog rada u domaćinstvu (8,2%) također su prepoznati kao značajne oblasti koje zahtijevaju promjenu. Iako u manjem obimu, pojedine ispitanice su naglasile važnost fleksibilnog radnog vremena (6,1%), ravnopravne podjele kućnih poslova (5,2%) i zajedničke brige o djeci (4,1%), što sugerira da pitanja svakodnevne porodične dinamike i dalje ostaju sekundarna u percepciji strukturnih prioriteta. Ovi nalazi ukazuju na to da se željene promjene u porodičnom kontekstu ne posmatraju isključivo kao rezultat interpersonalnih dogovora, već kao dio šireg institucionalnog i normativnog okvira.

Drugim riječima, transformacija porodičnih odnosa u bosanskohercegovačkom društvu percipira se prvenstveno kroz prizmu strukturnih intervencija, poput radnog zakonodavstva, socijalne zaštite i rodno osjetljivih politika, dok su mikroaspekti, poput kućanske raspodjele i očinske uključenosti, i dalje slabije artikulirani kao prioriteti.

Ovakav obrazac ukazuje na to da se položaj žena u savremenoj bosanskohercegovačkoj porodici oblikuje na raskršću individualnih uvjerenja, ukorijenjenih kulturnih normi i šire društvene strukture, što potvrđuje potrebu za integriranim pristupom promjeni, koji uključuje istovremene porodične, institucionalne i kulturne intervencije. U skladu s feminističkom teorijom institucionalnog okvira (Connell, 2009; Fraser, 2013), za dugoročne promjene nije dovoljna samo transformacija porodičnih odnosa, već i rekonstrukcija normativnih i političko-ekonomskih struktura koje ih podržavaju ili ograničavaju.

Utjecaj modernizma na položaj i ulogu žena u bosanskohercegovačkoj porodici

Analiza utjecaja modernističkih faktora na položaj žena u savremenoj bosanskohercegovačkoj porodici obuhvatila je tri ključne varijable: obrazovanje, ekonomsku neovisnost i percepciju promjena društvenih normi. Korištena je Pearsonova korelacijska analiza kako bi se ispitala povezanost navedenih faktora sa četiri aspekta ženskog porodičnog i društvenog angažmana: percepcijom autonomije, aktivnim sudjelovanjem u javnom životu, sudjelovanjem u porodičnim odlukama, te odlučivanjem o djeci.

Rezultati ukazuju na ograničen i selektivan utjecaj obrazovanja. Iako je zabilježena slaba pozitivna korelacija s percepcijom autonomije ($r = 0,073$; $p = 0,475$), te slaba negativna korelacija s javnim angažmanom ($r = -0,091$; $p = 0,374$), obje su statistički neznačajne. Isto važi i za sudjelovanje u porodičnim odlukama ($r = -0,042$; $p = 0,682$). Jedina statistički značajna veza identificirana je između obrazovanja i odlučivanja o djeci ($r = 0,259$; $p = 0,010$), što implicira da obrazovanije žene imaju veću uključenost u roditeljske odluke. Ovaj nalaz može se interpretirati kao indikator parcijalne osnaženosti žena kroz obrazovanje, ali i ukazivati na prisustvo strukturnih prepreka koje ograničavaju širi društveni utjecaj obrazovanih žena.

Ekonomska neovisnost pokazuje snažniji, ali selektivan utjecaj. Vrlo visoka i statistički značajna korelacija s percepcijom autonomije ($r = 0,711$; $p < 0,001$) ukazuje na to da žene koje raspolažu vlastitim finansijskim resursima češće izražavaju osjećaj samostalnosti u porodičnom kontekstu. Međutim, ovaj indikator nije pokazao značajnu povezanost s ostalim analiziranim domenima: javnim angažmanom ($r = 0,057$; $p = 0,580$), porodičnim odlučivanjem ($r = 0,082$; $p = 0,427$) niti odlučivanjem o djeci ($r = -0,043$; $p = 0,673$).

Promjene društvenih normi, kao treći analizirani faktor, pokazale su vrlo slabe i statistički neznačajne povezanosti sa svim aspektima položaja žena: percepcijom autonomije ($r = 0,142$; $p = 0,165$), javnim angažmanom ($r = -0,068$; $p = 0,506$), sudjelovanjem u porodičnim odlukama ($r = -0,046$; $p = 0,656$) i odlučivanjem o djeci ($r = 0,071$; $p = 0,488$). Ovi nalazi sugeriraju da, iako je promjena normi prisutna na deklarativnom nivou, ona još uvijek nema dublji transformativni kapacitet u svakodnevnim praksama.

Tabela 3: Utjecaj modernizma na tradicionalne obrasce ponašanja žena u bosanskohercegovačkoj porodici

		Autonomija žena	Aktivno sudjelovanje u javnom životu	Sudjelovanje u porodičnim odlukama	Sudjelovanje u odlukama vezanim za djecu
Obrazovanje	Pearsonova korelacija	,073	-,091	-,042	,259*
	Značajnost-p (dvostrano)	,475	,374	,682	,010
	N	97	97	97	97
Ekonomska neovisnost	Pearson Correlation	,711**	,057	,082	-,043
	Sig(2-tailed)	,000	,580	,427	,673
	N	97	97	97	97
Promjene društvenih normi	Pearson Correlation	,142	-,068	-,046	,071
	Sig(2-tailed)	,165	,506	,656	,488
	N	97	97	97	97
**. Korelacija je značajna na nivou od 0,01 (dvostrano).					
*. Korelacija je značajna na nivou od 0.05 (dvostrano).					

Na pitanje o ključnim faktorima promjene položaja žena u porodici, ispitanice su najčešće isticale ekonomske promjene (28,9%), obrazovanje (22,7%) i zakonske reforme (21,6%). Promjena društvenih normi navodi tek 5,2% ispitanica, što jasno ukazuje na nižu percepciju važnosti kulturne transformacije u odnosu na institucionalne intervencije. Ovakva distribucija potvrđuje da se modernizacija rodni uloga u bosanskohercegovačkom društvu primarno odvija kroz pristup resursima, a ne kroz dekonstrukciju tradicionalnih vrijednosti.

Teorijski gledano, ova dinamika je u skladu s Fraserinim (1997) konceptom „strukturiranih nejednakosti“ prema kojem je za postizanje rodne pravde neophodno osigurati i redistribuciju materijalnih resursa (ekonomija, obrazovanje, pravna zaštita) i priznanje kulturnih identiteta. U kontekstu bosanskohercegovačkog društva, čini se da dominira prva dimenzija. Nadalje, prema Beckovoj (2002) tezi o individualizaciji u modernim društvima, žene sve više internaliziraju odgovornost za vlastitu autonomiju i karijerne izbore, što potvrđuje visoka povezanost između ekonomske neovisnosti i osjećaja samostalnosti. No, kako naglašava Therborn (2004), ovakva fragmentirana modernizacija često rezultira neujednačenom emancipacijom, gdje formalni kapaciteti nisu utemeljeni u kolektivnoj podršci i kulturnim pomacima. Niska zastupljenost percepcije važnosti kulturnih promjena dodatno potvrđuje tvrdnju Blagojević (2009) o raskoraku između institucionalnih i vrijednosnih transformacija u posttranzicijskim društvima. U takvom okruženju, žene se često nalaze u kontradiktornim pozicijama: s jedne strane osnažene kroz obrazovanje i radno angažiranje, a s druge strane i dalje „uronjene“ u tradicionalne obrasce porodičnih očekivanja.

Nalazi istraživanja pokazuju da ispitanice kao najvažnije faktore promjene položaja u porodici ističu ekonomske promjene (28,9%), potom obrazovanje (22,7%) i zakonske promjene (21,6%), dok su kulturne dimenzije poput promjene društvenih normi ostale znatno manje zastupljene (5,2%).

Ova distribucija potvrđuje da je modernizacija rodni uloga u bosanskohercegovačkom društvu primarno strukturirana kroz institucionalne resurse, a ne kroz transformaciju kulturnih vrijednosti, što je u skladu s konceptom „strukturiranih nejednakosti“ koji naglašava važnost pristupa resursima (npr. ekonomiji, obrazovanju i pravnoj zaštiti) kao ključnim pokretačima društvene promjene (Fraser, 1997). Prema pomenutom autoru, rodna pravda zahtijeva redistribuciju materijalnih resursa, ali i priznanje kulturnih identiteta, u ovom slučaju, čini se da prvi aspekt dominira.

Osim toga, individualizacija modernih društava, kako tvrdi Beck (2002), dovodi do toga da pojedinci sve više preuzimaju odgovornost za vlastiti život, karijeru i porodične odluke, što je vidljivo i u nalazu da žene doživljavaju autonomiju kao posljedicu vlastitih resursa, a ne kolektivne podrške. Time se otvara prostor za fragmentiranu modernizaciju, u kojoj se emancipacija ostvaruje kroz personalizirane, ali često nesistematske mehanizme (Therborn, 2004).

Niska percepcija važnosti promjene društvenih normi (5,2%) dodatno potvrđuje tezu da kulturalna modernizacija zaostaje za institucionalnom, što je karakteristično za mnoge posttranzicijske zemlje u kojima su formalne promjene brže od stvarnih vrijednosnih pomaka (Blagojević, 2009). Takav raskorak često rezultira kontradiktornim iskustvima žena, koje imaju pristup obrazovanju i radu, ali su i dalje opterećene tradicionalnim očekivanjima u sferi porodičnog života.

Utjecaj društvenih očekivanja i ličnih ambicija na identitet žena u bosanskohercegovačkoj porodici

Rezultati su pokazali pozitivnu korelaciju između tradicionalnih vrijednosti i unutrašnjih konflikata ($r = 0.226$, $p = 0.026$), što sugerira da žene koje više prihvataju tradicionalne porodične uloge i norme (poput majčinstva, brige o domaćinstvu) mogu doživjeti veće unutrašnje napetosti. Ove napetosti proizlaze iz neskladnosti između tradicionalnih očekivanja i modernih ambicija, poput želje za karijerom, obrazovanjem ili društvenim angažmanom.

Ovaj rezultat podržava teoriju da konflikt između tradicionalnog i modernog stava može izazvati psihološke izazove za žene koje se suočavaju sa zahtjevima oba sistema vrijednosti (Eagly i Wood, 2012; Hochschild i Machung, 2012). Slična, ali snažnija povezanost zabilježena je između tradicionalnih vrijednosti i identitetskih kriza ($r = 0.500$, $p < 0.01$). Giddens (1991) sugerira da tranzicijska društva karakterizira napetost između starog i novog, što se doživljava kao dvojni pritisak između očuvanja kulturnih normi i prilagođavanja novim društvenim očekivanjima, posebno u društvima u tranziciji, gdje se tradicionalna očekivanja sukobljavaju s modernim pristupima emancipaciji i profesionalizaciji. Međutim, tradicionalne vrijednosti nisu pokazale značajnu korelaciju s očekivanjima i ambicijama ($r = 0.194$, $p = 0.057$).

Ovaj rezultat implicira da tradicija ne mora nužno ograničiti ambicije, već da se mogu uspješno kretati unutar društvenih okvira, balansirajući između tradicionalnih normi i želje za modernim postignućima.

Tabela 4: Utjecaj društvenih očekivanja i ličnih ambicija na identitet i unutrašnje konflikte žena

		Unutrašnji konflikti	Identitetske krize	Očekivanja i ambicije
Tradicionalne vrijednosti	Pearsonova korelacija	,226*	,500**	,194
	Značajnost-p (dvostrano)	,026	,000	,057
	N	97	97	97
Moderne vrijednosti	Pearsonova korelacija	-,187	,032	-,078
	Značajnost-p (dvostrano)	,067	,754	,445
	N	97	97	97
**. Korelacija je značajna na nivou od 0,01 (dvostrano).				
*. Korelacija je značajna na nivou od 0,05 (dvostrano).				

Iako je pokazano da moderne vrijednosti mogu imati potencijal da smanje unutrašnje konflikte, ova korelacija nije dovoljno jaka da bi se smatrala statistički značajnom ($r = -0,187$, $p = 0,067$). Moguće je da žene koje prihvataju moderne vrijednosti, poput ravnopravnosti na radnom mjestu i oslobođenja od tradicionalnih normi, ne doživljavaju nužno smanjenje unutrašnjih konflikata, ali i dalje mogu biti suočene s izazovima koji proizlaze iz postojanja kontradiktornih normi unutar društva. Slično tome, korelacija između modernih vrijednosti i identitetskih kriza bila je izuzetno niska ($r = 0,032$, $p = 0,754$), dok korelacija između modernih vrijednosti i očekivanja i ambicija žena nije statistički značajna ($r = -0,078$, $p = 0,445$). Ova pojava se može razumjeti kroz koncept vrijednosnog dualizma, istovremenog prisustva tradicionalnih i modernih vrijednosti koje koegzistiraju, ali ne nužno proizvode dosljedna ponašanja (Meuleman i Chung, 2012; Dudić-Sijamija, 2025; Dudić-Sijamija i Šadić, 2025).

Iako su se ideali emancipacije i rodne ravnopravnosti učvrstili u javnim narativima, normativna transformacija ne znači automatski i internalizaciju tih vrijednosti. Inglehart i Norris (2003) ističu da se kulturne promjene odvijaju postepeno i da zahtijevaju generacijsku smjenu kako bi se nove vrijednosti stabilizirale. U kontekstu postjugoslavenskih društava, gdje su tradicionalne rodne uloge još uvijek duboko ukorijenjene (Žarkov, 2007), žene se često nalaze između očekivanja savremene samostalnosti i tradicionalne odanosti porodičnim ulogama (Blagojević, 2009).

Specifično za Bosnu i Hercegovinu, Spahić-Šiljak (2007) primjećuje da iako žene participiraju u obrazovanju, nevladinom sektoru i politici, njihova društvena uloga je još uvijek često oblikovana patrijarhalnim obrascima. To može objasniti zašto moderni vrijednosni orijentiri ne rezultiraju značajnim razlikama u očekivanjima i ambicijama, jer su žene često socijalizirane u okruženju koje vrednuje kolektivizam, prilagođavanje i ulogu „žrtvovanja za porodicu“, više nego lične aspiracije.

Na tom tragu, ispitanice su istakle da društvena očekivanja i porodični pritisci i dalje imaju značajnu ulogu u oblikovanju njihovih života i odluka: 52% smatra da je očekivana uloga žene u porodici primarno majčinstvo i briga za porodicu, dok 17% smatra da je moguće uskladiti karijeru i porodične obaveze bez veće žrtve. Na metodološkom nivou, nalaz upućuje i na potencijalnu diskrepancu između normativnog prihvatanja vrijednosti i stvarne promjene u ponašanju i samopoimanju. To potvrđuju i drugi nalazi koji pokazuju da žene podržavaju ravnopravnost „na papiru“, ali ne vjeruju uvijek u mogućnost promjene vlastitog položaja kroz individualnu akciju (Milić, 2011).

Zaključak

Rezultati istraživanja upućuju na višeslojnu i često kontradiktornu dinamiku transformacije rodних uloga i položaja žena u savremenoj bosanskohercegovačkoj porodici. Tradicionalne rodne norme i dalje imaju snažan utjecaj na svakodnevni život žena, naročito u porodičnom kontekstu, gdje su briga o domaćinstvu i usklađivanje s očekivanjima muških članova porodice dominantne vrijednosti. Istovremeno, obrazovanje, ekonomska neovisnost i moderni društveni utjecaji otvaraju prostor za redefiniciju ženskog identiteta i autonomije, ali ove promjene se ne odvijaju jednako u svim sferama života.

Odgovori u ovom istraživanju doveli su do nekoliko ključnih zaključaka. Prvo, transformacija rodnih uloga odvija se selektivno: dok emocionalna i roditeljska očekivanja ostaju duboko tradicionalna, norme vezane za karijeru i profesionalni angažman prolaze proces redefinicije. Drugo, kolizija između društvenih očekivanja i ličnih ambicija izaziva unutrašnje konflikte i identitetske krize kod žena, što ukazuje na složenost balansiranja između tradicionalnog i modernog u posttranzicijskom društvu. Treće, obrazovanje i ekonomska neovisnost značajno doprinose autonomiji i uključivanju u roditeljske odluke, ali nemaju jednako snažan utjecaj na širi društveni angažman, što sugerira prisustvo strukturnih i kulturnih prepreka koje ograničavaju primjenu modernih vrijednosti u svakodnevnom životu. Četvrto, promjena društvenih normi deklarativno postoji, ali još uvijek nema dovoljan transformativni kapacitet da značajno smanji unutrašnje konflikte ili redefinira rodne uloge.

Najveći izazov koji proizlazi iz nalaza jeste vrijednosni dualizam: žene istovremeno internaliziraju tradicionalne i moderne vrijednosti, što rezultira fragmentiranom emancipacijom.

Transformacija rodnih uloga nije samo pitanje promjene normi, već zahtijeva duboko preispitivanje identiteta, odnosa moći i kulturnih vrijednosti koje se prenose generacijski. Stoga za postizanje održive rodne ravnopravnosti i osnaženja žena u Bosni i Hercegovini potrebna je integracija institucionalnih intervencija (zakonske reforme, ekonomska i socijalna podrška) sa kulturnom transformacijom koja omogućava ženama da samostalno donose životne odluke bez društvenih osuda.

Iako su nalazi relevantni i otvaraju važne teorijske i praktične diskusije, važno je ukazati na nekoliko ograničenja ovog istraživanja. Prvo, korištene mjere vrijednosti, identitetskih kriza i unutrašnjih konflikata bile su samoprocjenske prirode, što može uključivati subjektivne pristranosti i društveno poželjne odgovore. Drugo, istraživanje je bilo kvantitativno, čime su eventualne dublje narativne i kontekstualne dimenzije ženskog iskustva ostale nedovoljno istražene. Treće, uzorak je formiran metodom namjernog (ciljanog) odabira. Za buduće istraživačke napore preporučuje se proširenje uzorka na različite regije, starosne skupine i socioekonomske kontekste, kako bi se omogućilo dublje razumijevanje varijacija u iskustvima žena. Korištenje kvalitativnih metoda, poput dubinskih intervjua ili fokus grupa, može obogatiti nalaze pružajući uvid u subjektivne interpretacije rodni uloga i ambicija. Također, preporučuje se longitudinalno istraživanje koje bi pratilo promjene vrijednosti i identiteta žena kroz duži period i u odnosu na ključne društvene promjene, poput migracija, političkih reformi ili generacijskih pomaka.

Zaključno, položaj žena u savremenoj bosanskohercegovačkoj porodici oblikuje se na raskršću ličnih uvjerenja, kulturnih normi i institucionalnih okvira. Samo holistički pristup, koji uključuje porodične, društvene i kulturne dimenzije, može omogućiti istinsku transformaciju rodni uloga i održivu emancipaciju žena u posttranzicijskom društvu.

Literatura:

- o Aganović, A., Miftari, E., Veličković, M., (2015). *1995–2015: Žene i politički život u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar
- o Agencija za rad i zapošljavanje BiH. (2025). Pregled stanja tržišta rada na dan 31. decembra 2024. godine, dostupno na: [Pregled stanja tržišta rada na dan 31. decembra 2024. godine](#). Pristupljeno 5. maja 2025.
- o Agencija za ravnopravnost spolova BiH. (2021). *Izveštaj o stanju ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini 2018–2020*. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH.
- o Bašić, S. (2017). Porodična politika u tranziciji: ka novom familijarizmu. *Sarajevo Social Science Review* 1(2). Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Fakultet političkih nauka
- o Beck, U. (2002). *Individualization: Institutionalized individualism and its social and political consequences*. SAGE Publications.
- o Bjelić, D. I., & Savić, O. (Eds.). (2002). *Balkan as Metaphor: Between Globalization and Fragmentation*. Cambridge: MIT Press
- o Blagojević, M. (2009). *Knowledge production at the semiperiphery: A gender perspective*. Belgrade: Institute for Criminological and Sociological Research.
- o Bošnjak, D., Mujakić, M., Zmijarević, M., Huruz, E., Busuladžić, A., Polimac, M., Travljanin, V., Koso, A., Šahinović-Kahvedžić, E., Sahadžić, M., & Junuzović, M. (2016). *Jačanje uloge žena u javnom i političkom životu Bosne i Hercegovine*. Udruženje Pravni institut u Bosni i Hercegovini
- o Brunnbauer, U. (2002). From equality without democracy to democracy without equality? Women and transition in Southeast Europe. *Southeast European Politics*, 3(2–3), 88–106.
- o Connell, R. (2009). *Gender: In world perspective* (2nd ed.). Polity Press.
- o Dobrotić, I., Stropnik, N., (2020). Gender equality and parenting-related leaves in 21 former socialist countries. [International Journal of Sociology and Social Policy](#). 40 (5-6): 495-514.

- o Dudić, A., (2020). Mladi u Bosni i Hercegovini o braku i alternativnim oblicima partnerstva. *Zbornik radova Porodica i savremeno društvo-izazovi i perspektive*. Banja Luka: Centar modernih znanja. 181-194
- o Dudić-Sijamija, A., (2022). Brak u savremenom bosanskohercegovačkom društvu i izazovi u savjetodavnom radu. *Doktorska disertacija*. Sarajevo: Fakultet političkih nauka
- o Dudić-Sijamija, A., Bakić, S., (2025). Marital Quality and Relationship Satisfaction in Bosnian-Herzegovinian Society. *Marriage & Family Review*, 61 (4). Dostupno na: [Marital Quality and Relationship Satisfaction in Bosnian-Herzegovinian Society: Marriage & Family Review: Vol 61 , No 4 - Get Access](#). Pristupljeno 5. maja 2025.
- o Dudić-Sijamija, A., Šadić, S., (2025). Students' perspectives on family values in Bosnia and Herzegovina: At the crossroads between tradition and modernity. *Corvinus Journal Of Sociology And Social Policy* VOL. 16 (2025)1, 107-131. DOI: 10.14267/CJSSP.2025.1.5
- o Dudić-Sijamija, A., (2025). Porodične vrijednosti mladih u Bosni i Hercegovini. *Context. Časopis za interdisciplinarne studije* 12:1, 95-119. DOI: 10.55425/23036966.2025.12.1.95
- o Eagly, A. H., & Wood, W. (2012). Social Role Theory. In T. D. Nelson (Ed.), *Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination*. Psychology Press
- o Federalna geodetska uprava. (2023). Real estate market preliminary report of the Federation of BiH for 2023 Dostupno na: <https://fgu.com.ba/en/newse-reader/real-estate-market-preliminary-report-of-the-federation-of-bih-for-2023.html>
- o Fraser, N. (1997). *Justice interruptus: Critical reflections on the "post-socialist" condition*. Routledge.
- o Fraser, N. (2013). *Fortunes of feminism: From state-managed capitalism to neoliberal crisis*. Verso.
- o Frašto, V., Hidić, D. (2016). *Pogled iz drugog ugla: Udžbenička politika i analiza zastupljenosti stereotipa u udžbenicima srednjih škola u Kantonu Sarajevo*. Sarajevo: Fondacija CURE.
- o Gavrić, S., Ždralović, A., (ur.). (2019). *Rodna ravnopravnost: Teorija, pravo, politike. Uvod u rodne studije za studentice i studente društvenih nauka u BiH*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar i Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.

- o Gay, V., Santacreu-Vasut, E., Shoham, A., (2013). *The Grammatical Origins of Gender Roles*. Berkeley: University of California
- o Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford University Press
- o Giddens, A. (1992). *The transformation of intimacy: Sexuality, love, and eroticism in modern societies*. Stanford University Press.
- o Global Centre for Pluralism. (2024). Women, Property Rights, and Pluralism in Bosnia and Herzegovina. Dostupno na: <https://monitor.pluralism.ca/publication/bosnia-and-herzegovina-report>
- o Helms, E. (2007). Politics is a whore: women, morality and victimhood in post-war Bosnia-Herzegovina. U: Bougarel, X., Helms, E., & Duijzings, G. (Eds.), *The New Bosnian Mosaic: Identities, Memories and Moral Claims in a Post-War Society* (str. 141–166). Aldershot: Ashgate
- o Helms, E. (2013). *Innocence and Victimhood: Gender, Nation, and Women's Activism in Postwar Bosnia-Herzegovina*. Madison: University of Wisconsin Press.
- o Hochschild, A. R., Machung, A. (2012). *The Second Shift: Working Families and the Revolution at Home*. Penguin Books
- o Hochschild, A. R. (1989). *The second shift: Working parents and the revolution at home*. Viking.
- o Inglehart, R., Norris, P. (2003). *Rising tide: Gender equality and cultural change around the world*. Cambridge University Press.
- o Meuleman, B., Chung, H. (2012). Who should care for the children? Support for government intervention in child care. *Journal of European Social Policy*, 22(6), 55–68. <https://doi.org/10.1177/0958928711433654>
- o Mihaljević, D., Ljubičić, D., (2023), Feministička analiza položaja žena u BiH s kratkim osvrtom na povijesni razvoj ženskih pokreta. [*Mostarientia: časopis za društvene i humanističke znanosti*](#), 27 (2), 189-215
- o Milić, A. (2011). Rod i identitet: Transformacije u postsocijalističkim društvima. U: Blagojević, M. (ur.). *Ka vidljivoj ženskoj strani politike*, 27–45. Beograd: Friedrich Ebert Stiftung.

- o Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH. (2018). *Akциони plan za implementaciju Rezolucije 1325 „Žene, mir i sigurnost“ za period 2018–2022.*
- o Osmić, A., Turčilo, L., Mujagić, N., Šadić, S., Alibegović, A., Dudić-Sijamića, A., (2024). *Studija o mladima - istraživanje položaja, mišljenja i stavova mladih u Bosni i Hercegovini.* Sarajevo: FES
- o Pašalić-Kreso, A., (2012). *Koordinate obiteljskog odgoja: prilog sistemskom pristupu razumijevanja obitelji i obiteljskog odgoja.* Sarajevo: Filozofski fakultet
- o Pašalić-Kreso, A., Alić, A., (2017). Obilježja kohezivnosti i kompetentnosti porodičnog sistema u međugeneracijskom djelovanju. *SSSR* (7) 1-2 . 49-76
- o Ridgeway, C. L. (2011). *Framed by Gender: How Gender Inequality Persists in the Modern World.* Oxford University Press.
- o Spahić Šiljak, Z. (2007). *Žene, religije i politika.* Sarajevo: TPO Fondacija.
- o Spahić-Šiljak, Z., Kovačević, J., Husanović, J., (2022). *Izazovi integriranja rodne ravnopravnosti u univerzitetskoj zajednici: Protiv rodno zasnovanog nasilja.* Sarajevo: TPO Fondacija
- o Stojanović, D. (2014). Pojam rodnosti u tradicionalnoj kulturi sa osvrtom na suvremeni društveni kontekst. *Metodički obzori*, 9(1), 92–104. Pula
- o Therborn, G. (2004). *Between sex and power: Family in the world 1900–2000.* Routledge.
- o Turčilo, L., Osmić, A., Kapidžić, D., Šadić, S., Dudić, A., (2018), *Youth study 2018/2019 Bosnia and Herzegovina.* FES: Fridrih-Ebert-Stiftung.
- o UN Women / Food and Agriculture Organization (FAO). (2021). *NatioNal gender profile of agriculture and rural livelihoods. Bosnia and Herzegovina ECA.* Dostupno na: [FAO Knowledge Repository](#)
- o UN Women Bosnia and Herzegovina (2023). *Gender Equality and Women’s Empowerment in Bosnia and Herzegovina: Country Profile.* Dostupno na: www.unwomen.org. Pristupljeno 5. maja 2025.
- o UN Women. (2023). *Progress on the Sustainable Development*

Goals: The Gender Snapshot 2023. United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women. Dostupno na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2023/09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2023>. Pristupljeno 5. maja 2025.

- o UN Women. (2024). Focus on Gender: Bosnia and Herzegovina. Dostupno na: https://www.mreza-mira.net/wp-content/uploads/2024/05/Issue-11_Focus-on-Gender-Bosnia-and-Herzegovina.pdf
- o UNDP Bosna i Hercegovina. (2024a). *Rodna ravnopravnost i osnaživanje žena*. Dostupno na: <https://www.undp.org/bs/bosnia-herzegovina/rodna-ravnopravnost-i-osnazivanje-zena>. Pristupljeno 5. maja 2025.
- o UNDP Bosna i Hercegovina. (2024b). *Barometar rodne ravnopravnosti*. Dostupno na: <https://www.undp.org/bs/bosnia-herzegovina/press-releases/undp-bih-i-agencija-za-ravnopravnost-spolova-bosne-i-hercegovine-predstavili-barometar-rodne-ravnopravnosti>. Pristupljeno 5. maja 2025.
- o UNICEF Bosna i Hercegovina (2022). *Priručnik za upoznavanje nastavnica i nastavnika sa metodama rodno odgovornog poučavanja*. Dostupno na: www.unicef.org/bih. Pristupljeno 5. maja 2025.
- o UNICEF Bosna i Hercegovina. (2023). *Rodna ravnopravnost*. Dostupno na: <https://www.unicef.org/bih/rodna-ravnopravnost>. Pristupljeno 5. maja 2025.
- o Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini (2003). Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine. („Službeni glasnik BiH“, broj 16/03)
- o Zakon o zabrani diskriminacije (2009). Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine. („Službeni glasnik BiH“, broj 59/09)
- o Žarkov, D. (2007). *The Body of War: Media, Ethnicity, and Gender in the Break-up of Yugoslavia*. Duke University Press.